

Planning Instruments for Conservation of Cultural Heritage of Kuldīga

Jana Jākobsone, Riga Technical University

ABSTRACT. The development of the city has to be successive. It is important to have a single idea of development that is in harmony with the surrounding environment. The Development Strategy of Kuldīga is: "... to conserve its unique cultural heritage – the complex of old town monument and nature...", as it is put in The Development Programme of Kuldīga [1]. The task of development planning is to create a homogeneous environment in the old town of Kuldīga by providing economical use of resources, respect for local traditions and good use of land. The strategic and spatial planning should not only reinforce homogeneity and expressiveness of the ensemble of Kuldīga historic centre, but also should better arrange functions of the old town and increase its popularity. The historic centre together with its cultural monuments and specific environment should become a centre of representation, culture and recreation of the town. In order to fulfil this task, it is necessary to work out Development and Management Plan of the historic centre where operational activities, finances, responsibility and monitoring procedures are planned. It is necessary to involve the local and international community to work out such a plan. It is important to consolidate the opinion of protectors of the historic environment and community on the tasks, means and solutions to restoring the historic centre. Important factor that influences preservation of cultural heritage is planning documents, and it is determined at different levels of state and municipalities.

KEYWORDS: Kuldīga, cultural heritage, city development programme, spatial planning, building regulations.

Ancient city Kuldīga is situated in western part of Latvia, centre of Kurzeme (Kurland), about 150 km from Riga. Its administrative territory is 13,2 km²; the number of inhabitants is about 11 000. The River Venta flows through the city, and it has the widest waterfall in Europe - Ventas Rumba. The Old Kuldīga was the centre of ancient Couronian territory Bandava in the 9th century. Only the castle mound is left from it. In the first part of the 13th century, Couronian territory was conquered by German knights, and the First Order Castle in Kurzeme was built there. The city started to develop around it.

Main elements of cultural heritage are:

- the structure of medieval town planning;
- the River Venta, ancient valley and waterfall (important geological and geomorphologic object) and Venta Channel;
- the Old Brick Arch Bridge over the River Venta;
- the red clay tile roof landscape;
- the Medieval historical centre near the River Alekšupīte (Aleksis-river); the parts of buildings: wooden elements of building joinery made by craftsmen (doors and ventilation panes above them, windows, jagged classifieds), hammered work (vanes, handrails, gates), entrance steps, porches.

The value of Kuldīga historical centre is formed by landscape, where facts have remained from human intentions to change the nature, as well as from different ages describing objects of cultural heritage. Local identity of Kuldīga is determined and influenced by a cluster of values of cultural environment. Both people of Kuldīga and the whole Latvia remark that cultural heritage of Kuldīga is a consolidator of identity of the district and the whole country. For example, in a questionnaire Latvian people have voted for Kuldīga Bridge and the waterfall as one of the seventh wonders of Latvia. [2] Preservation of identity of Kuldīga cultural heritage is mostly connected to understanding, renovation and conservation of cultural heritage, preservation of landscape and nature.

Definitions of cultural heritage have been passed and amended for several times. The latest interpretation of cultural heritage entails not only physical heritage – buildings, planning, parts, nature objects – but also intangible heritage that has a special role together with inclusion of society in the processes of preservation of cultural heritage. This publication analyses objects of urban cultural heritage, both urban building and local architecture, archaeology, history, industry, sacral heritage, applied art and nature.

The necessity to preserve the cultural heritage in Latvia had started at the beginning of the 20th century, but the first conservation regulations to preserve historic centres of cities were passed in 1969 for only three Latvian cities: Rīga, Cēsis and Kuldīga (Figure 1): "Regulations on the State Protected Area and Building Regulations Area in Historic Cities of Latvian SSR [3].

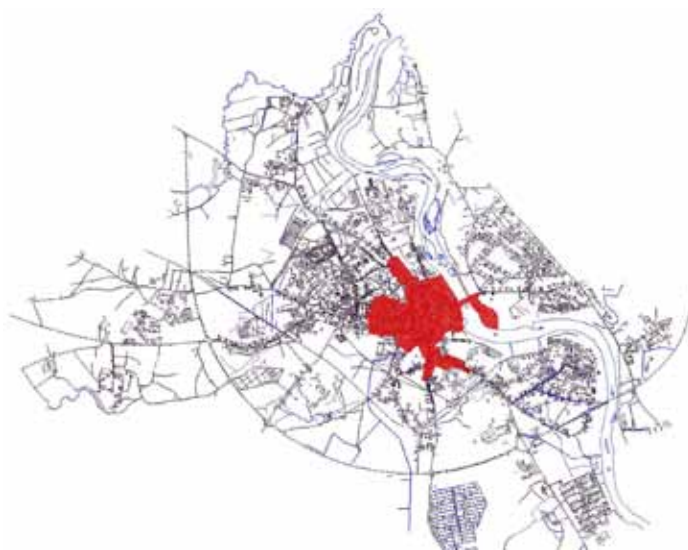

Fig. 1. Protected area of Kuldīga historic centre, established in – 1969. [3]

I. PLANNING DOCUMENTS OF KULDĪGA

There are 4 levels in the hierarchy of urban planning documents for any Latvian town, including Kuldīga. These are Development Programme, Land Use Plan (including Building Regulations, arrangement of functions, organisation of transport, etc.), Detailed Plan and development concepts for common approach of land development, e.g. street-covering concept. It is important to define urban planning principles when making strategic plans for historic centres, to make plans for long-term development vision, strategic goal, development priorities, as well as long term results to be achieved and their monitoring indicators. An important part of strategic planning of historic environment is the research of historic development and the present situation. To make the development strategy and planning documents of the city effective, the planning documents should be organised in correspondence with “higher” planning documents – hierarchy of international spatial planning documents and hierarchy of Latvian planning documents. See Figure 2 for the summary of hierarchy of international and Latvian planning documents.

Fig. 2. Summary of hierarchy of international and Latvian planning documents. [4]

The necessity of conservation, protection and development of cultural heritage should be defined in planning documents of all levels. The Development Programme should define the basic guidelines and fields of priority of the city. The development vision of Kuldīga is “Kuldīga is a Town of True Values”. The necessity to preserve the cultural heritage is determined by several preconditions:

- Kuldīga is one of the most beautiful and picturesque towns of Latvia. Kuldīga is proud of its old historic centre, nature and culture monuments. There is a combination of history and nature. The modern atmosphere is related to the history. Kuldīga is famous for its nice parks and recreation places at the rivers Venta and Alekšupīte.
- More and more people who want to feel the special aura of the town are coming to Kuldīga. Tourists feel welcome here and get along with the locals.
- Kuldīga is a town of entrepreneurs and entrepreneurship. Kuldīga is famous for its artisans, unique products and services.
- Kuldīga is like the alive museum that is constantly changing, and people want to return here again and again. [1]

In order to achieve this vision, it is important to work out strategic goals that regulate the need for conservation and renovation of cultural heritage. The strategic goal in Kuldīga Development Programme is: “To preserve the historic centre as an important complex of cultural heritage by stimulating mutually balanced development of town and nature, to raise the quality of life in the town as well as to work out sustainable, combined transport system that would encourage possibilities for economic development and traffic safety.” [1]

Kuldīga Development Programme had been worked out in 2007, but only in 2010 Preservation and Development Programme of the historic centre was worked out. Nevertheless, local authorities have not confirmed it yet and financial resources have not been allocated either. One annex to Kuldīga Development Programme is the Investment Plan for municipality property – renovation of historic objects, streets, squares and public spaces, but there are no financial resources allocated. Every year an operational programme is worked out that includes a set of activities that foster preservation of historic centre, information on population, and renovation of different objects. Constant monitoring has been carried out for those activities where it is possible to attract financing from “outside”. A new Development Programme is developed for Kuldīga District. It is planned “...to strengthen the potential of the city as the centre of development of the district, providing good and accessible services for the whole area. Development programmes of rural municipalities are out-of-date. It is important to work out a common Development Programme where the most relevant issues of the present Development Programme of Kuldīga are kept. [4]

II. LAND USE PLANS

It is possible to work out solutions to conservation of historic centres in different planning documents. One of them is the Land Use Plan. Town Planner T. Voivonen has precisely put the role of an architect in the process of planning: “He has got the role not only of generally known and recognized “designer” and “planner”, but he is also a “politician”, “social engineer”, “urbanist” and “agitator”.” [6]

The new Land Use Plan of Kuldīga has come into force since 2002. Areas of future development and protection have been worked out in the Plan. Specific rules and building regulations have been worked out for the historic centre of Kuldīga – for the State Urban Monument and its area of protection as well as for the protected area of the city. Borders of protected urban construction areas coincide with the State protected and building regulation areas approved in 1969. State protected culture objects, their protection areas and rules have been included in the Land Use Plan.

For Kuldīga and other cities of Latvia, like Cēsis, Dobeles, Talsi, amendments to the Land Use Plan are important as building regulations, land use, and other specific rules are not appropriate for them. In amendments to the Land Use Plan made in 2007, specific building areas were outlined for Kuldīga historic centre (Figure 4) with strict building regulations. When a detailed urban building research of Kuldīga was carried out in 2011, the author found out that borders of territories and specific requirements should be changed. The zone proposed for the heritage protection

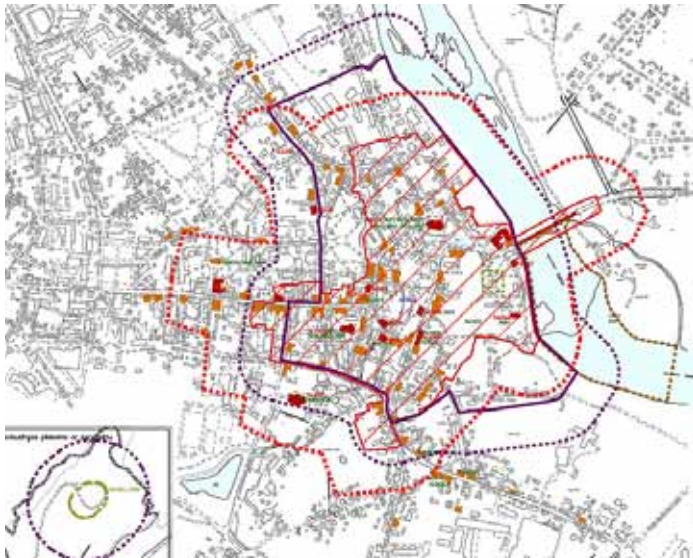

Fig. 3. The Plan of the State Inspection for Monument Protection of protected areas in Kuldīga historic centre. [8] The red line is the border of Kuldīga historic centre – State protected urban monument; The violet line is the border of Old Town of Kuldīga – State protected archaeological monument; Spots in red are State protected architecture monuments; Spots in brown are local monuments of culture and art.

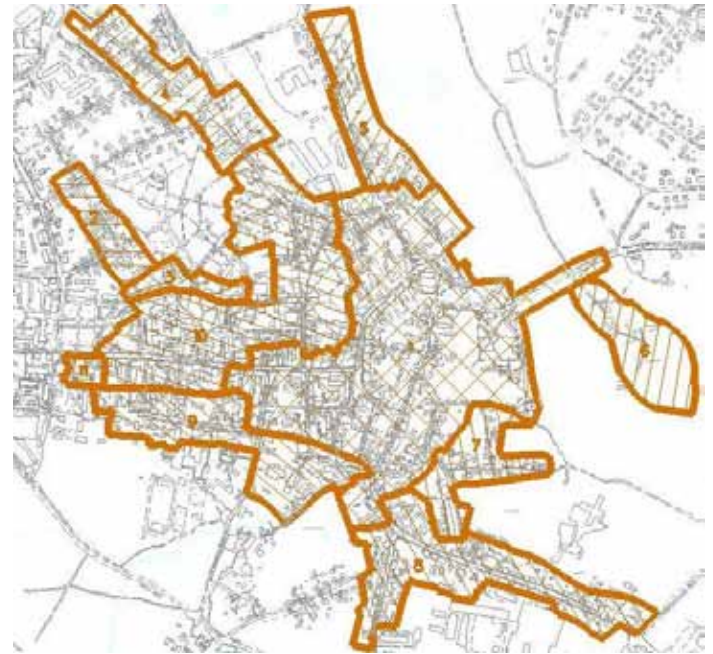

Fig. 4. Zones of historic construction of Kuldīga. [8]

does not coincide with the real territory of the historical core of the town. Similar to Koenigsberg and Berlin, by combining three smaller towns, Kuldīga was formed. The oldest is the historic centre, the second oldest – Pilsmiests, and the third one – Kalna miests. Areas of these three settlements have to be merged into one not artificially excluding areas destroyed during World War II. Common building regulations should be applied to everything of this oldest part of the town.

Amendments to the Land Use Plan in 2010 worked out more detailed demands for restoration of houses in Kuldīga historic centre. To make them comprehensible for designers and inhabitants, some pictures and drawings were made, e.g. drawings of window profiles, parts of cornices, and others.

III. BUILDING REGULATIONS OF THE HISTORIC CENTRE

Building regulations are part of the Land Use Plan where it is possible to establish demands for maintenance, preservation, and restoration of historic buildings. According to Building Regulations of Kuldīga historic centre, the Old Town preserves and restores the existing network of streets and squares in places where it is gone, thus filling the empty spaces in the urban construction. The historic building setback is a part of urban monument. It is prohibited to set a park, square or parking place where destruction of buildings has occurred, the building should be restored in its historic place. [7]

Possibilities for real estate development are restricted in the Old Town because it is allowed to build new buildings in their exact historic places and sizes according to Building Regulations of Kuldīga. The place of historic building has to be established according to historic maps, probing of foundations, archaeological research and other methods. The historic size should be established from historic pictures and archived documents. If such materials cannot be found, then the building can be built in the historic spot, but the size should comply with the context.

It is stipulated in the Building Regulations that use of modern materials, such as metal roofs, plastic or aluminium window frames, plastic or metal finish of buildings, etc. are prohibited in the public space and yards of the historic centre. The concept of the city in this field of construction of the historic centre is created in style and shape of the beginning of the 20th century.

In order to work out Building Regulations that are based on preservation and renovation of historic environment, it is important to carry out a detailed research of urban planning and building. Spatial Planning and Building Regulations of Kuldīga of 2002 and 2007 have been worked out without conducting a specific research of the old town. Therefore Building Regulations contain some imperfections. In the research carried out in 2011, Building Regulations of Kuldīga of 1936 were analysed [8].

For example, different parts that are characteristic of urban environment to be conserved, specified dimensions of elements and architectonic parts that protruded outside the basic plane are described: "...it is not allowed to place steps outside the building where pavement is less than 1m narrow, in wider pavement places it is allowed to place one step not wider than 30cm with round corners...windows that are placed lower than 2.5m above the pavement should be made to open to inside...abutments for small roofs (above the door) should be made like cantilevers" etc. [8].

IV. PLACES TO REBUILD HISTORIC BUILDINGS

The inventory of buildings in the urban monument territory was drawn up in 2009. Research and monitoring of buildings and environment were carried out with a widely-used software system that was worked out and approved in Denmark in 1990, InterSAVE (*Survey of Architectural Values in the Environment*). It is rather simple and effective software to carry out inventory and to assess urban structures. The research has been carried out in the area of the present State Register of Listed Buildings. Places where historic buildings should be renewed and green areas should be established have been indicated.

Fig. 5 and 6. Examples of implementation of Building Regulations in the 20s and 30s – Small roof with cantilevers on Kalna iela 22 [10] and steps at the building on Baznīcas iela 14 [11] have been countersunk in the aperture and with round corners.

This kind of research has not been done in historic building protection areas of Kuldīga municipality, therefore when there is an application to build something, the Council has to decide whether the historic size should be restored or the green area should be established. Such an example is for buildings destroyed

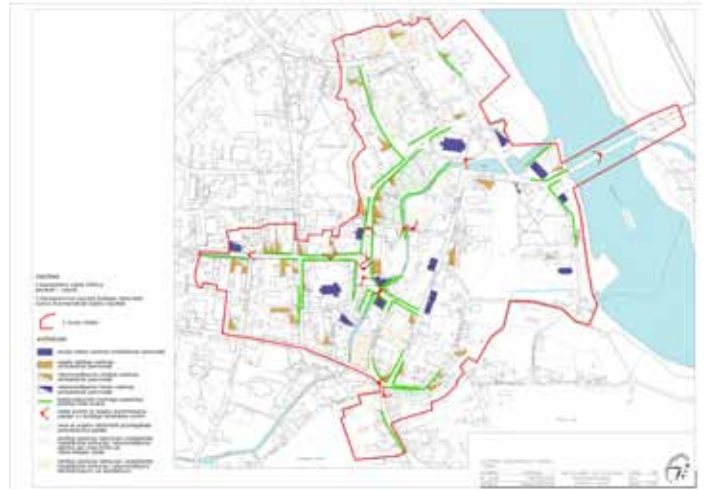

Fig. 7. Protected and for future reconstruction planned building areas of historic centre of Kuldīga. [12]

Fig. 8. Corner of Alunāna and 1905. gada iela beg. of the 20th century. [12]

Fig. 9. The destroyed building on 1905. gada iela, beg. of the 20th century. [12]

during the World War II – a building that used to be on the crossing of Alunāna iela (former Teātra iela) and 1905. gada iela (former Ventspils iela) Figures 8 and 9 and two buildings of front parts of Alunāna and 1905. gada iela. In order to change the historic size nowadays, real estate borders of the private property and the present solution to the crossing should be changed (Figure 11). It would improve the urban space and visually cover the scenic view of the street where a modern white brick three-storey building built during the Soviet period disarranges the urban structure (Figure 10).

Fig. 10. The present situation – urban building changes after the World War II at the corner of 1905. gada and Alunāna iela.

Fig. 12. Mucenieku iela 9, a shop in the front of the building.

Fig. 11. The red line shows the present buildings, the black line – historic buildings (1913 map of Kuldīga [14]) and blue line – the present boundaries of parcels.

In order to avoid discussions of sizes for each construction application and to make decisions on lost elements and parts of building and planning in places where destruction occurred because of the war or reconstruction, and to increase its architectural expressiveness, it is necessary to have a common plan that should be integrated into the Land Use Plan. That would strengthen the spatial unity and increase the architectonic expressiveness of the old town.

V. ARRANGEMENT OF FUNCTIONS FOR THE HISTORIC CENTRE

A very important precondition of development planning is a definition of functions of the historic centre. The Land Use Plan shows places where functions should be changed, such as production areas and garages. Such an example of production or craftsmen area in the historic centre is Kuldīgas Metālcehs Ltd. on Mucenieku iela 9 – a producer of metal goods. The Land Use Plan allows mixed living, social and business area in this territory. It is said that this production unit as inadequate production place can operate until the change of owners and is not allowed expanding. The local community objects to noise and vibrations. There had been soap factories in the historic centre as well; but vodka production plant, later dairy, was situated in the mentioned building (Figures 12 and 13).

In order to develop and expand the production unit on Mucenieku iela 9, it should offer not only metal works (noise and vibration according to neighbours), but it should become a craftsmen's workshop that educates local people, young children, tells and shows old traditions to tourists. Then this enterprise would fit into the historic centre, and would correspond with the main target of Kuldīga development – to become a town of unique and popular products and services where products with high added value of woodworks, metal works, and craftsmen are produced. [14, 24].

There should be the way to analyse functions of the historic centre by trying to find appropriate development possibilities, and if there are no possibilities to incorporate them into the historic environment, only then demolishing should be considered.

If buildings need to be released from the functions that do not correspond with the rules of environment of the historic centre, then new offers should be worked out ahead in time. Otherwise buildings will just stay empty.

Administration buildings functionally fit well in the historic centre and increase the level of quality and prestige of the old town. Trading places as well as service and care centres are good examples for the functions that are welcome in the historic centre. Such buildings or spaces should be developed according to cultural recreation and tourism functions of the historic centre. Municipality can allow culture establishments to be placed in buildings of the historic centre. Successful examples are the new Culture Centre, Library, and Concert Hall inside the historic complex of synagogue, sports school and swimming pool in the historic German Society House. Historically, schools built on Kalna iela 19, Ventspils iela 16, Pētera iela 5, Jelgavas iela 62, 1905. gada iela 10, Liepājas iela 33 and Town Hall on Baznīcas iela 1 have retained their original functions, and it is important to keep them like that in the future. The Land Use Plan allows the mixed use of functions in the historic centre – including social, business and living functions. The purpose of such type of use is to make the historic centre alive, and it is important to refurbish historic buildings according to our everyday needs. The level of comfort inside should be high enough to compensate other everyday needs of the historic centre.

Fig.13. Inner yard of Mucenieku iela 9.

VI. URBAN CONCEPTS

Streets and squares are the most important elements that shape the spatial structure of the city. The basic task of traffic arrangement is to unburden the historic centre from transit traffic and parking spaces. Pedestrians should be a priority. In order to improve service and accessibility of pedestrian area, the Land Use Plan envisages building and reconstructing streets of inner quarters. It also plans to preserve and develop Liepājas iela as the main track for pedestrian traffic and to organise new tracks for pedestrians that would connect it with the old bridge, castle place and the shore of the River Venta. A complex approach for planning inner quarter space should be used when designing streets; their historic and architectonic value should be taken into consideration.

Solutions of the Land Use Plan are specified by detailed plans of a particular quarter. Such detailed plans for Kuldīga historic centre are being worked out in case of more combined land use proposals as well as for building streets of inner quarters. The detailed plan is worked out on the basis of a thorough historic research (Figure 14). Demands for size of the building are worked into the detailed plan – height, number of storeys, type of building, parking places, etc. Restoration of historic buildings is also planned, for example, it is planned to start the Detailed Plan of green area of Skolas iela [16] in the nearest future (Figures 14 and 15).

Some concepts how to develop the historic centre of Kuldīga in a single style have been worked out, they have been authorised by municipality and are compulsory to every planner who designs for the historic centre of Kuldīga.

The Concept of Reconstruction of Streets and Squares of Kuldīga Historic Centre and Building of Promenade of the River Alekšupīte has been worked out and accepted in 2008 [17]. The historic research has been done there, i.e. suggestions for street coverings as well as plans for street coverings, design for green areas, lighting and traffic. Historic photos have been researched and types of different historic street covers analysed in the historic centre at the beginning of the 20th century in the Old Town of Kuldīga. Most of streets were covered with cobblestones, some covered with gravel, broken bricks, and two streets were covered with bitumen and asphalt. These data have been used to work out the single concept of street coverings for the historic centre. [18]

Within the framework of the research, the reconstruction

Fig. 14 and 15. Urban analyses of destroyed buildings in the quarter of Skolas iela and three-dimensional model how to renew the quarter. [17]

scheme for colours and paints has been worked out after researching layers of paints of each house in the centre. The plane of the most characteristic paints and colours of each period are shown in the cartogram that gives a visual idea about the image of the historic centre at that time (there are 5 periods of time). [11] Designers of urban environment have to make use of historic depiction on the card, together with the existing situation in real life – together with houses that have already been refurbished and painted and have to design homogeneous colouring of historic buildings that is based on the history.

CONCLUSIONS

Historic centres of Latvian cities have been protected at the national level as monuments of urban building. Although it is allowed to define different ways of size and quality for protecting the historic centre in the planning documents of the local authorities, Spatial Planning Documents should be worked out on the basis of the research of the historic centre. If there is no research done, then the local regulations have no credibility, and it is not clear to owners of buildings and inhabitants which regulations are the right ones. Regulations and their specifications have changed twice since 2002 in Kuldīga, and they need to be more amended after the research in 2011. In order to develop the historic environment under single criteria, it is necessary:

- to work out a map that is compulsory with spots marked where historic size should be restored, not estimating each place separately when the building proposal is submitted;
- to work out a plan of functional use of separate quarters. The most important places are the following: the inner yard of the hotel Metropole and a building parcel up to Kalna iela, Skolas iela quarter, etc.
- to determine specific financing and its sources in Operational Programmes.
- to work out spatial models both for the Old Town that would allow designing every situation in order to make a decision and for surrounding territories of Kuldīga historic centre.

REFERENCES

1. Kuldīgas pilsētas teritorijas attīstības programma 2007.–2014. [tiešsaiste]. *Kuldīga : Pilsēta Kurzemes sirdī* [skatīts 22.07.2011.]. <http://www.kuldiga.lv/index.php?cat=199>. (Development Program of Kuldīga 2007–2014)
2. **Zirnis, E.** 7 Latvijas brīnumi. *Diena. Pielikums SestDiena*, Nr. 180, 2007, 4. augusts, 16. lpp. Pieejams arī tiešsaistē: *Latvijas Piļu un muižu asociācija* [skatīts 09.07.2011.]. http://www.pilis.lv/c_zinas/zinja.php?id=2764. (7 wonders of Latvia)
3. *Nolikums par vēsturiski izveidojušos pilsētu valsts aizsardzības zonu un apbūves regulēšanas zonu Latvijas PSR* (Latvian PSR Kultūras ministrija) [CD]. Rīga, 1969. Pieejams Kuldīgas novada pašvaldības Būvniecības nodaļas arhīvā. (Regulations on Protection Areas of Historic Cities and Building Regulation Areas in Latvian SSR)
4. **Rasa, K.** Attīstības programmas izstrāde un ieviešana [CD]. *Kuldīgas pieredze un ieteikumi : Ziņojums konf. „Telpiskā stratēģija ilgtspējīgai attīstībai: veidojam Latvijas nākotni”*, 2009. Pieejams Kuldīgas novada pašvaldības Būvniecības nodaļas arhīvā. (The Working out and Implementation of Development Program)
5. **Toivonens, T.** Arhitektūras manifest : pieci soļi līdz „tagadnes arhitektūrai”. *Jauno mediju kultūras centrs RIXC* [tiešsaiste] [skatīts 14.03.2009]. Pieejams: <http://www.rixc.lv/reader/txt/txt.php?id=207&l=lv&raw=.1>. (Manifestation of Architecture: Five Steps to “Present Architecture”)
6. **Kuldīgas pilsētas Dome.** Kuldīgas pilsētas teritorijas plānojums un apbūves noteikumi, 2002–2014 [CD]. *Kuldīga*, 2002. Pieejams Kuldīgas novada pašvaldības Būvniecības nodaļas arhīvā. (Land Use Plan and Building Regulations of Kuldīga 2002–2014)
7. Kuldīgas pilsētas teritorijas plānojuma un apbūves noteikumu 6. grozījumi, 2007. [tiešsaiste]. *Kuldīga* [skatīts 22.07.2011.]. <http://85.15.207.186/portal/lv/DevProg/index2.htm>. (The 6th Amendments to the Land Use Plan and Building Regulations of Kuldīga)
8. Kuldīgas saistošie būvnoteikumi. *Valdības Vēstnesis*, Nr. 12, 1937, 16. janv. (Building Regulations of Kuldīga)
9. Fotofiksācija Kalna 22, 20. gs. sākums [Datne M:/veco laiku bildes/Kalna 22]. Pieejams Kuldīgas novada pašvaldības elektroniskajā arhīvā. (Photos of Kalna iela 22)
10. Fotofiksācija Baznīcas 14, 20. gs. sākums [Datne M:/veco laiku bildes/Kalna 22]. Pieejams Kuldīgas novada pašvaldības elektroniskajā arhīvā. (Photos of Baznīcas iela 14)
11. Kuldīgas pilsētas vēsturiskā centra apbūves inventarizācija (SIA Arhitektoniskā izpētes grupa) [tiešsaiste]. *Kuldīga : Pilsēta Kurzemes sirdī* [skatīts 10.08.2011.]. <http://www.kuldiga.lv/index.php?cat=382>. (Inventarisation of Kuldīga Historic Centre)
Pieejams arī Kuldīgas novada pašvaldības Būvniecības nodaļas arhīvā.
12. Kuldīgas novada Domes elektroniskais fotofiksāciju arhīvs. (Electronic Archive of Photos in the Kuldīga City Council)
13. Latvijas Valsts vēstures arhīvs (LVVA), 1679. fonds, 162. apraksts, 6726. lieta. (Kuldīgas pilsētas plāns, 1913.) (Plan of Kuldīga in Latvian State Historical Archive)
14. Kuldīgas pilsētas teritorijas plānojuma paskaidrojuma raksta 7. grozījumi, 2010 [tiešsaiste]. *Kuldīga : Pilsēta Kurzemes sirdī* [skatīts 29.03.2011.]. http://www.kuldiga.lv/uploaded/5planosana/TP/Kuldiga_PR_GR_2010_0527_galv.pdf. (The 7th Amendments to Explanatory Memorandum of Kuldīga Land Use Plan 2010)
15. Skolas ielas zaļās zonas detālplānojums : kvartāla pilsētībūvnieciskās struktūras analīze (Brīnišķīgo projektu birojs) [tiešsaiste]. *Kuldīga : Pilsēta Kurzemes sirdī* [skatīts 29.03.2011.]. <http://www.kuldiga.lv/uploaded/kap/detalplanojumi/SkolasZalaZona/02-vesturiskaanalize.pdf>. (Detailed Plan of Green Area of Skolas iela)
16. *Viesnīcas projekta mets Kuldīgā, Kalna ielā 18* (Autors I. Bikše) [CD]. Kuldīga, 2009. 8 lpp. Pieejams Kuldīgas novada pašvaldības Būvniecības nodaļas arhīvā. (Draft of the Hotel in Kuldīga)
17. Kuldīgas vecpilsētas ielu un laukumu segumu rekonstrukcijas un Alekšupītes promenādes izveides koncepcija (Autori G. Kalniņš un A. Orniņš) [tiešsaiste]. *Kuldīga : Pilsēta Kurzemes sirdī* [skatīts 20.01.2010.]. <http://www.kuldiga.lv/index.php?cat=248>. (Reconstruction Concept of Paving of Streets, Squares and Promenades of the River Alekšupīte)
18. LVVA, 5542. fonds, 1. apraksts, 49. lieta. (Kuldīgas pilsētas ielu un ceļu saraksts : nostiprināšanas veids, 1936–1938.) (List of Streets and Roads of Kuldīga)

Jana Jakobsone. Mag. arch. at Riga Technical University, the Faculty of Architecture and Urban Planning. (2008), nascent Dr. arch. DIRECTOR of Town Planning Department, CITY ARCHITECT, Kuldīga City Council (since 2006); Project leader “Restoration of Kuldīga Old Brick Bridge (2007–2008); ARCHITECT / CITY PLANNER of Town Planning Department, Kuldīga City Council (2005–2006); ARCHITECT at the Planning Bureau “Arho” (2001–2005).

Previous publications:

• **Jakobsone, J.** *Value of Cultural Heritage in Human Value System. Kuldīga Old Town as an*

Example. The International Scientific Conference “The European Cultural Heritage: Hansa Window”. Reader. Great Novgorod, Russia. 21.–30.pp. (15.06.2009.)

• **Strautmanis, I., Jakobsone, J.** *Cultural Heritage Protection, Preservation and Development in Historical Centres of Modern Towns. In context of Kuldīga, Europe, Nordic countries.* The International Conference “YOCOCU 2010, Youth in the Conservation of Cultural Heritage”. Reader. – Palermo, Italy, 2010.

• **Jakobsone, J.** *Kuldīga Old Town in Venta River Valley – Problems and Experience to Preserve Cultural and Natural Heritage.* The International Scientific Conference “PECSRL The Permanent European Conference for the Study of the Rural Landscape 24th Session. Living in Landscapes: Knowledge, Practice, Imagination”. Book of abstracts. Liepāja, Latvia, 2010.

CONTACT DATA

Jana Jakobsone
Kuldīga Regional government, Department of town planning
Address: Baznīcas iela 1, Kuldīga, LV-3301, Latvia
Phone: +371 26474315
E-mail: jjakobson@gmail.com

Jana Jakobsone. Instrumenti, kas lietojami Kuldīgas kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanai

Raksta mērķis ir analizēt Kuldīgas kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanas aspektus pilsētas attīstības stratēģijas un plānošanas dokumentos. Galvenā uzmanība veltīta plānošanas dokumentiem, neanalizējot pārējos ar kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanu saistītos jautājumus un sabiedrības iesaistīšanu to risināšanā. Veikta Kuldīgas pilsētas plānošanas dokumentu salīdzinošā analīze citu Latvijas mazpilsētu kontekstā. Pētīts vecpilsētas attīstības vienots redzējums, tās ģenēze un mūsdienu attīstības iespējas, kā arī draudi kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanai. Apzināti plānošanas instrumenti, kas ietekmē kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanu un konstatēti trūkumi konkrētos Kuldīgas plānošanas dokumentos. Tas var palīdzēt arī citās Latvijas pilsētās rast paņēmienus kompleksas vēsturisko centru attīstības koncepcijas radīšanai un īstenošanai.

Ikdienas darbā ņemot vērā Kuldīgas plānošanas dokumentus, autore ir konstatējusi nepieciešamību tos uzlabot un detalizēt, lai pilsētas administrācijai, projektētājiem un ēku īpašniekiem būtu skaidri definētas prasības vēsturisko ēku saglabāšanā un atjaunošanā. Kuldīgas identitāti lielā mērā nosaka un ietekmē tās kultūrvēsturiskās vides vērtību kopums – to atzīmē gan Kuldīgas novada, gan visas Latvijas iedzīvotāji un arī tūristi. Pilsētas vēsturiskā centra vērtību nosaka gan dabas ainava, gan dažādu laikmetu arhitektūras pieminekļi. Vecpilsētā kultūrvidē saglabājusies bez lieliem oriģinālās substances zudumiem.

Rakstā analizēta arī Kuldīgas kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanas vēsture un pašreizējā attīstības programma, kā arī teritorijas plānojums, būvnoteikumi, detalplānojumi un pilsētībūvnieciskās koncepcijas. Secināts, ka viens no galvenajiem attīstības plānošanas priekšnoteikumiem ir vecpilsētas funkciju sakārtošana un transporta organizācija.

Kuldīgas kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanas instrumenti

Jana Jākobsone, Rīgas Tehniskā universitāte

ATSĻĒGAS VĀRDI: Kuldīga, kultūrvēsturiskais mantojums, attīstības programma, teritorijas plānojums, būvnoteikumi.

Senā pilsēta Kuldīga atrodas Latvijā, Kurzemes centrā, 150 km no Rīgas. Tās administratīvā teritorija ir 13,2 km², iedzīvotāju skaits – apmēram 11 tūkstoši. Ventā, kas tek gar pilsētu, ir Eiropā platākais ūdenskritums – Ventas Rumba. Veckuldīgas vieta Ventas kreisajā krastā 9. gadsimtā bija senās kuršu zemes Bandavas centrs. No tā saglabājies pilskalns. 13. gadsimta pirmajā pusē kuršu zemes iekaroja vācu krustneši un tagadējās Kuldīgas vietā uzcēla pirmo ordeņa pili Kurzemē. Ap to sāka veidoties pilsēta. Kuldīgas kultūrvēsturiskā mantojuma vērtību nosaka:

- viduslaiku pilsētas plānojuma struktūra;
- Ventas upe, senleja un Ventas Rumba (nozīmīgs ģeoloģiskais un ģeomorfoloģiskais objekts), kā arī Ventas kanāls;
- senais ķieģeļu velju tilts pār Ventu;
- sarkano māla kārniņu jumtu ainava;
- viduslaiku vēsturiskais centrs ap Alekšupīti;
- ēku detaļas – būvgaldniecības izstrādājumi (durvis ar virslogiem, logi, robdēļi), metālkalumi (vējrādītāji, margas, vārti), ieeju kāpnes, lieveņi u.c.

Kuldīgas vēsturiskā centra vērtību veido ainava, kurā saglabājušās liecības gan par cilvēka iecerēm pārveidot dabu, gan dažādus laikmetus raksturojoši kultūrvēsturiskie objekti. Kuldīgas vietējo identitāti lielā mērā nosaka un ietekmē kultūrvēsturiskās vides vērtību kopums. Gan Kuldīgas novada, gan Latvijas iedzīvotāji Kuldīgas kultūrvēsturisko mantojumu uztver gan kā novada, gan visas Latvijas identitātes stiprinātāju.

To apliecina fakts, ka, Latvijas iedzīvotāju aptaujā kā viens no Latvijas septiņiem brīnumiem atzīmēts tilts pār Ventu Kuldīgā un Ventas rumba [2]. Pilsētas identitātes saglabāšana galvenokārt saistās ar Kuldīgas kultūrvēsturisko objektu apzināšanu, atjaunošanu un saglabāšanu, kā arī ar šai vietai raksturīgo ainavu un dabas objektu rūpīgu kopšanu un aizsardzību.

Kultūrvēsturiskā mantojuma definīcija ir vairākkārt pārveidota un papildināta. Jaunākie skaidrojumi ietver ne tikai konkrētas vietas fizisko raksturojumu (ēkas, plānojumu, detaļas un dabas objektus), bet īpašu lomu piešķir arī nemateriālajam mantojumam un sabiedrības līdzdalībai mantojuma saglabāšanā. Šajā publikācijā analizēts pilsētvides kultūrvēsturiskais mantojums, kurā ietverti gan pilsētbūvnieciskie, gan lokālie arhitektūras, arheoloģijas, vēstures, industriālie, sakrālie, lietišķās mākslas un dabas objekti.

I. KULDĪGAS TERITORIJAS PLĀNOŠANAS DOKUMENTI

Jebkuras Latvijas pilsētas, tai skaitā Kuldīgas, teritorijas plānošanas dokumentu hierarhijā ir četri līmeņi: attīstības programma, teritorijas plānojums (tajā ietilpst būvnoteikumi,

funkciju sakārtošana, transporta organizācija u.c.), detaļplānojums un koncepcijas par teritorijas attīstības kopējām nostādņēm, piemēram, vienotu ielu segumu. Pilsētu vēsturisko centru stratēģiskajā plānošanā nepieciešams noteikt galvenos principus, ilgtermiņa attīstības vīziju, stratēģisko mērķi, attīstības prioritātes, kā arī ilgtermiņā sasniedzamos rezultātīvos rādītājus. Nozīmīga loma stratēģiskajā plānošanā ir pilsētas vēsturiskās attīstības un esošās situācijas izpētei. Lai pilsētas attīstības stratēģija un plānošanas dokumentu kopums būtu efektīvs, šie dokumenti jāveido saskaņā ar starptautisko un Latvijas telpiskās plānošanas dokumentu hierarhiju (2. attēls).

Kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanas, aizsardzības un attīstības nepieciešamība ir uzsverama visu līmeņu plānošanas dokumentos. Pilsētas attīstības programmā ir noteiktas attīstības pamatnostādnes un prioritārās jomas. Kuldīgas attīstības vīzijas moto ir „Kuldīga – īstu vērtību pilsēta”. Nepieciešamību saglabāt kultūrvēsturisko mantojumu diktē virkne priekšnoteikumu:

- Kuldīga ir viena no skaistākajām un gleznainākajām Latvijas pilsētām. Tā lepojas ar vecpilsētu, dabu un kultūras pieminekļiem. Šeit harmoniski apvienojusies vēsture un daba, mūsdienīgais savijies ar senlaicīgo. Kuldīgu pazīst pēc sakoptajiem parkiem un atpūtas vietām pie Ventas un Alekšupītes.
- Kuldīgu apmeklē arvien vairāk cilvēku, kuri vēlas izbaudīt tās īpašo auru. Tūristi šeit jūtas kā mājās un lieliski sadzīvo ar kuldīdzniekiem.
- Kuldīga ir enerģisku cilvēku pilsēta, kurā attīstās uzņēmējdarbība. Kuldīga ir pazīstama ar saviem amatniekiem, unikālajiem produktiem un pakalpojumiem.
- Kuldīga ir kā dzīvs, mainīgs muzejs, kurā gribas atgriezties vēl un vēl [1].

Lai īstenotu vīziju par Kuldīgu kā īstu vērtību pilsētu, nepieciešams izstrādāt stratēģiskos mērķus, kas reglamentētu kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanu un atjaunošanu. Kuldīgas attīstības programmas stratēģiskais mērķis ir, „veicinot savstarpēji līdzsvarotu pilsētas un dabas vides attīstību, saglabāt vecpilsētu kā nozīmīgu kultūrvēsturisko kompleksu, paaugstināt dzīves kvalitāti pilsētā, kā arī izveidot ilgspējīgu, kombinētu transporta sistēmu, kas nodrošinātu ekonomiskās attīstības iespējas un pārvietošanās drošību” [1].

Kuldīgas pilsētas attīstības programma izstrādāta 2007. gadā, bet tikai 2010. gadā ir tapusi vecpilsētas saglabāšanas un attīstības programma, kas vēl nav apstiprināta pašvaldībā un kuras īstenošanai nav zināmi finanšu resursi. Attīstības programmai ir pielikums – investīciju plāns, kurā paredzēti apjomīgi ieguldījumi vēsturisko objektu, ielu, laukumu un labiekārtojuma atjaunošanai, tomēr plānotajiem darbiem nav atklāts finansiālais nodrošinājums. Katru gadu tiek izstrādāta rīcības programma vecpilsētas saglabāšanai, iedzīvotāju informēšanai un objektu atjaunošanai, pastāvīgi tiek izvērtētas

iespējas piesaistīt ārējo finansējumu. Tiek izstrādāta jauna attīstības programma arī Kuldīgas novadam, kurā paredzēta „pilsētas kā novada attīstības centra potenciāla stiprināšana, nodrošinot kvalitatīvus un pieejamus pakalpojumus visai teritorijai” [4]. Apkārtējo pagastu attīstības programmas lielākoties ir novecojušas, un pašlaik ir nepieciešams izstrādāt kopējas attīstības programmu, kurā būtu saglabātas Kuldīgas pilsētas attīstības programmas stiprās puses.

II. TERITORIJAS PLĀNOJUMS

Pilsētu vēsturisko centru saglabāšanas risinājumus iespējams iestrādāt dažādos plānošanas dokumentos. Viens no tiem ir teritorijas plānojums. Arhitekta nozīmi plānošanas procesā trāpīgi raksturojis somu pilsētplānotājs Tomass Toivonens (*Tuomas Toivonen*): „Tajā ietilpst ne tikai vispārīgi pieņemta un atzītā „dizainera” un „plānotāja”, bet arī „politika”, „sociālā inženiera”, „urbānista” un „aģitatora” loma.” [5].

2002. gadā Kuldīgā stājās spēkā teritorijas plānojums, kurā noteiktas perspektīvās attīstības zonas un aizsargājamās teritorijas. Specifiski nosacījumi un apbūves noteikumi izstrādāti Kuldīgas vecpilsētai, kas ir Valsts nozīmes pilsēt būvniecības pieminekļi, un tā aizsardzības zona, kā arī pilsētas nozīmes aizsargājamā apbūves teritorija. Pilsētas nozīmes aizsargājamās apbūves teritorijas robežas sakrīt ar 1969. gadā apstiprinātās valsts aizsardzības zonas un apbūves regulēšanas zonas robežām. Teritorijas plānojumā iekļauti valsts nozīmes kultūras objekti, to aizsardzības zonas un noteikumi [6].

Sārtā līnija 3. attēlā ir Kuldīgas pilsētas vēsturiskā centra – valsts nozīmes pilsēt būvniecības pieminekļa – robeža; violetā – Kuldīgas senpilsētas, valsts nozīmes arheoloģijas pieminekļa, robeža. Sārtā krāsā marķēti valsts nozīmes arhitektūras pieminekļi, bet brūnā – vietējas nozīmes kultūras un mākslas pieminekļi.

Kuldīgā, tāpat kā Cēsīs, Dobelē, Talsos un citās Latvijas pilsētās, ir aktuāli teritorijas plānojumu grozījumi, jo pašreiz spēkā esošajos plānojumos ir neatbilstoši apbūves nosacījumi, teritoriju atļautā izmantošana un citas specifiskas prasības. 2007. gadā veiktajos Kuldīgas teritorijas plānojuma grozījumos tika noteiktas vecpilsētas specifiskās apbūves zonas (4. att.) un īpaši apbūves nosacījumi katrai no tām. 2011. gadā veicot detalizētu Kuldīgas pilsēt būvniecības izpēti, autore konstatējusi, ka jāmaina gan šo zonu robežas, gan detalizētie nosacījumi. Piemēram, 1. zonas robežas domātas kā pilsētas senākā kodola ārējā kontūra, taču tās neatbilst pilsētas reālajai attīstībai. Kuldīga, tāpat kā Kēnigsberga (tagad – Kaļiņingrada) vai Berlīne, ir veidojusies no trim daļām. Pati senākā ir vecpilsēta, otra vecākā daļa ir Pilsmiests, bet trešā – Kalna miests. Visas šīs trīs pilsētas daļas jāietver vienās robežās, neizņemot mākslīgi laukā teritoriju, kurā Otrā pasaules kara laikā notikušas pilsēt būvnieciskas izmaiņas. Visā šajā pilsētas senākajā daļā ir jābūt kopējiem apbūves nosacījumiem.

2010. gadā teritorijas plānojuma grozījumos tika detalizētas prasības ēku atjaunošanai Kuldīgas vecpilsētā. Lai apbūves noteikumi būtu projektētājiem un iedzīvotājiem saprotamāki, tie tika ilustrēti ar logu detaļu, dzegu profilu un citu arhitektūras elementu rasējumiem.

III. VECPILSĒTAS APBŪVES NOTEIKUMI

Teritorijas plānojuma sastāvdaļa ir apbūves noteikumi, kuros iespējams fiksēt prasības vēsturisko ēku uzturēšanai, saglabāšanai un atjaunošanai. Saskaņā ar Kuldīgas pilsētas apbūves noteikumiem „vecpilsētā saglabā un, kur tas ir zudis, atjauno esošo ielu un laukumu tīklu, aizpildot izveidojušos tukšumus apbūvē. Vēsturiskā būvlaide ir pilsēt būvniecības pieminekļa sastāvdaļa. Apbūves bojāejas gadījumā aizliegta parka, skvēra vai autostāvvietas izveidošana tās vietā, bet gan atjaunojama apbūve tās vēsturiskajā vietā” [7]. Vecpilsētā apbūves attīstības iespējas ir ierobežotas, jo saskaņā ar noteikumiem jaunbūves ir pieļaujamas tikai vēsturiskajās apbūves vietās un apjomos. Vēsturiskās apbūves vietas ir nosakāmas pēc senām kartēm, pamatu zondāžas, arheoloģiskās izpētes un citiem paņēmieniem. Ēku agrākais apjoms un arhitektoniskās detaļas var atrast vēsturiskās fotogrāfijās un dokumentos. Ja šādi materiāli nav saglabājušies vai nav zināmi, tad ēka tiek celta savā vēsturiskajā atrašanās vietā, taču tās apjomam jāiederās konkrētās vides stilistikā un raksturā.

Kuldīgas pilsētas apbūves noteikumos norādīts, ka vecpilsētā publiskajā ārtelpā un pagalmos nav pieļaujams mūsdienīgu materiālu lietojums, piemēram, metāla jumti, plastikāta vai alumīnija logu rāmji, ēku apdare no plastikāta vai metāla u. tml. Vecpilsētas apbūves koncepcija paredz, ka publiskā ārtelpa tiek veidota 20. gadsimta sākuma stilistikā un veidolā.

Lai izstrādātu uz vēsturiskās vides saglabāšanu un atjaunošanu vērstus būvnoteikumus, nepieciešama detalizēta pilsētas plānojuma un apbūves izpēte. 2002. un 2007. gadā Kuldīgas pilsētas plānojums un būvnoteikumi tika izstrādāti bez detalizētas vecpilsētas izpētes, tādēļ tajos ir nepilnības. 2011. gadā veiktajā pilsēt būvnieciskajā izpētē tika analizēti arī 1936. gada Kuldīgas būvnoteikumi [8]. Tajos, piemēram, ir reglamentēti no fasādes pamatplaknes izvīzīto elementu un arhitektonisko detaļu izmēri: „... uz ietvēm, kas šaurākas par 1 m, nav atļauts likt pie ieejas durvīm kāpienus ārpus sienas, pie lielāka platuma atļauts uzlikt vienu līdz 30 cm platu kāpienu ar noapaļotiem stūriem .. logi, kas stāv zemāk par 2,5 m virs ietves, jātaisa uz iekšu verami .. jumtiņu (virs durvīm) atbalsti jāierīko konsoļu veidā” [8].

IV. VĒSTURISKĀS APBŪVES ATJAUNOŠANAS VIETAS

2009. gadā veikta Kuldīgas vēsturiskā centra inventarizācija ar mērķi noteikt vērtīgākās ēkas un kultūrainavas. Ēku un vides apsekošana un izvērtēšana veikta saskaņā ar Dānijā 1990. gadā izstrādātu, apstiprinātu un turpmākos gados plaši izmantotu datorizētu programmu InterSAVE (*Survey of Architectural Values in the Environment - Arhitektonisko vērtību saglabāšana vidē*). Tā ir samērā vienkārša un efektīga metode inventarizāciju veikšanai un aizsargājamo vēsturisko ēku un pilsētvides struktūru novērtēšanai. Inventarizācija veikta pašreizējā valsts nozīmes pilsēt būvniecības pieminekļa teritorijā. N orādītas arī vietas, kurās būtu atjaunojama vēsturiskā apbūve, un teritorijas, kas būtu sakārtojamas, ierīkojot apstādījumus. Par Kuldīgas pilsētas pašvaldības nozīmes aizsargājamās apbūves teritoriju šāds pētījums nav veikts, tādēļ katras būvniecības ieceres gadījumā pašvaldībai nākas izvērtēt, vai konkrētā vietā atjaunojama apbūve vēsturiskajos telpiskajos parametros, vai ierīkojami apstādījumi. Šāds piemērs ir Otrajā Pasaules karā zudušās ēkas – ēka, kas

atradās Alunāna (senāk Teātra) un 1905. gada (senāk Ventspils) ielu krustojumā (8. un 9. attēlā.) un divas ēkas - Alunāna un 1905. gada ielu frontēs. Lai atjaunotu vēsturiskās vides raksturu, mūsdienās būtu jāmaina privātpašnieku zemesgabalu robežas un pašreizējais krustojuma risinājums (11. attēls.). Tas sakārtotu pilsētelpu un vizuāli aizsegtu ielas perspektīvā šobrīd redzamo apjomu – 316. sērijas trīsstāvu silikātķieģeļu ēku, kura degradē vēsturisko vidi (10. attēls). Lai par šādu konkrētu apjomu atjaunošanu nebūtu jādiskutē katras būvniecības ieceres gadījumā un lai atjaunotu kara postījumu vai vēlāko pārveidojumu rezultātā zaudētos vecpilsētas apbūves un plānojuma elementus, nepieciešams kopējs, pilsētas teritorijas plānojumā integrēts vecpilsētas apbūves un pilsēt būvnieciskās struktūras atjaunošanas plāns. Tas stiprinātu vecpilsētas telpisko vienotību un kāpinātu tās arhitektonisko izteiksmību.

V. VECPILSĒTAS FUNKCIJU SAKĀRTOŠANA

Nozīmīgs attīstības plānošanas priekšnoteikums ir vecpilsētas funkciju sakārtošana. Teritorijas plānojumā norādītas vietas, kurās jāmaina funkcija – pārsvarā tās ir ražošanas un autonomvietnes. Šāds piemērs ir ražošanas vai amatniecības teritorija Mucenieku ielā 9, kur SIA „Kuldīgas metālcehs” izgatavo dažādus metāla izstrādājumus. Teritorijas plānojumā noteikts, ka šajā vietā iespējama jaukta dzīvojamā, sabiedriskā un darījumu ēku apbūve. Tāpat noteikts, ka pašreizējā statusā šī ražotne drīkst darboties līdz objekta īpašnieka maiņai un tā nedrīkst paplašināties. Apkārtējie iedzīvotāji protestē pret troksni un vibrācijām, tomēr senāk vecpilsētā bijušas ziepju fabrikas, bet konkrētajā objektā (12. un 13. attēls.) – degvīna darītava un vēlāk pienotava. Lai uzņēmums Mucenieku ielā 9 varētu attīstīties un paplašināties, tam būtu ne tikai jāražo metāla izstrādājumi, bet jāklūst par meistardarbnīcu, kurā tiktu izglītoti iedzīvotāji un tūristiem demonstrētas senās tradīcijas. Tad uzņēmuma darbība iederētos vecpilsētā un būtu saskaņā ar Kuldīgas attīstības prioritāro mērķi – kļūt par unikālu un atpazīstamu produktu un pakalpojumu pilsētu, kurā notiek kokapstrādes, metālapstrādes un amatniecības preču ražošana ar augstu pievienoto vērtību [14, 24]. Šādi būtu jāanalizē vecpilsētas funkcijas, un plānot vecpilsētas atbrīvošanu no uzņēmums var tikai tad, ja tas nespēj ne saturiski, ne vizuāli iekļauties vidē. Ja ēkas tomēr jāatbrīvo no vecpilsētas vides prasībām neatbilstošām funkcijām, tad laikus jāplāno un jāsigatavo priekšlikums to telpu funkcionālai izmantošanai, citādi ēkas vienkārši paliks tukšas.

Vecpilsētā funkcionāli iederas pārvaldes iestādes, kas ceļ vietas kvalitātes un prestiža līmeni. Atbalstāma ir arī tirdzniecības, pakalpojumu un aprūpes sfēras funkciju ieviešana. Šādas ēkas vai telpu grupas būtu attīstāmas saskaņā ar vecpilsētas kultūras, rekreācijas un tūrisma objektu funkcijām. Vecpilsētā nepieciešams attīstīt kultūras objektus. Veiksmīgi piemēri ir jaunais Kultūras centrs, bibliotēka un koncertzāle bijušajā sinagogas ēku kompleksā, kā arī sporta skola un baseins agrākajā Vācu biedrības namā. Skolu ēkas – Kalna ielā 19, Ventspils ielā 16, Pētera ielā 5, Jelgavas ielā 62, Smilšu ielā 6, 1905. gada ielā 10 un Liepājas ielā 33 un Jaunais rātsnams Baznīcas ielā 1 ir saglabājuši savu funkciju, un tās nepieciešams saglabāt arī turpmāk. Saskaņā ar teritorijas plānojumu

vecpilsētā ir atļauta jaukta tipa izmantošana – gan sabiedriskām un darījumu, gan dzīvojamām funkcijām. Tās mērķis ir saglabāt apdzīvotu vecpilsētu, tomēr ēkas nepieciešams labiekārtot atbilstoši mūsdienu prasībām, lai daļēji kompensētu citus sadzīves trūkumus vecpilsētā.

VI. PILSĒTBŪVNICISKĀS KONCEPCIJAS

Galvenie pilsētas arhitektoniski telpiskās struktūras elementi ir transporta kustībai paredzētās ielas un laukumi. Vecpilsētas plānošanas pamatuzdevums ir atslogot to no cauri braucošā transporta un nodrošināt ar stāvvietām. Prioritāte ir dodama gājējiem. Lai panāktu efektīvu gājēju zonas apkalpošanu un sasniedzamību, teritorijas plānojumā paredzēts vecpilsētas kvartālos izbūvēt un labiekārtot iekšējās ielas. Ir iecerēts saglabāt un attīstīt Liepājas ielu kā galveno gājēju komunikāciju trasi un veidot jaunas gājēju ielas, kas savienotu Liepājas ielu ar Ordeņa pils vietu, veco tiltu un Ventas krastu. Labiekārtojot iekškvartālu telpas, jāņem vērā to vēsturiskā un arhitektoniskā vērtība.

Teritorijas plānojuma risinājumi tiek detalizēti atsevišķu kvartālu detalplānojumos. Kuldīgas vecpilsētā tie tiek izstrādāti kompleksu teritorijas apbūves priekšlikumu gadījumā, kā arī iekškvartālu ielu izbūvei. Šie detalplānojumi tiek izstrādāti uz detalizētu vēsturisko materiālu pamata (14. attēls). Detalplānojumā tiek noteiktas atjaunojamās apbūves parametru prasības: ēku augstums, stāvu skaits, apjoma konfigurācija, autostāvvietu izmēri utt. Zudušās vēsturiskās apbūves atjaunošana paredzēta, piemēram, Skolas ielas zaļās zonas detalplānojumā [16], ko paredzēts īstenot tuvākajā nākotnē (14. un 15. attēls).

Lai Kuldīgas vecpilsētas vēsturiskā vide attīstītos vienotā stilistikā, ir izstrādātas un ar pašvaldības lēmumu apstiprinātas koncepcijas, kas ir saistošas katram projektētājam. 2008. gadā tapusi Kuldīgas vecpilsētas ielu un laukumu segumu rekonstrukcijas un Alekšupītes promenādes izveides koncepcija [17]. Tajā iekļauta vēsturiskās situācijas izpēte, priekšlikumi segumu atjaunošanai, apstādījumu un apgaismojuma ierīkošanai un transporta organizēšanai. Izpētītas fotogrāfijas un analizēti vēsturisko iesegumu veidi Kuldīgas vecpilsētā 20. gadsimta sākumā. Ielas tolaik lielākoties bijušas bruģētas, dažas – grantētas vai šķembotas, bet divas – asfaltētas. Šie dati izmantoti vecpilsētas iesegumu koncepcijas izstrādē [18].

Pamatojoties uz katras ēkas krāsojumu slāņu izpēti, ir izstrādāta arī vecpilsētas ēku krāsojuma koncepcija [11]. Vēsturisko krāsojumu atspoguļojums kartē pilsētvides veidotājiem jāskata kontekstā ar pašreizējo situāciju dabā (jau remontētām un krāsotām ēkām) un jāveido harmoniska, pēc iespējas vēsturiski pamatota vecpilsētas koloristika.

SECINĀJUMI

Pilsētu vēsturiskie centri kā pilsēt būvniecības pieminekļi Latvijā atrodas valsts aizsardzībā, tomēr pašvaldības savu plānojumu dokumentos var noteikt pilsētas vēsturiskā centra aizsardzību atšķirīgā platībā un kvalitātē. Pilsēt plānošanas dokumenti izstrādājami, balstoties uz detalizētu vēsturiskā centra izpēti. Ja tā nav veikta, tad normatīvajiem aktiem pietrūkst argumentācijas un ēku īpašniekiem, kā arī pārējiem pilsētas iedzīvotājiem nav skaidras ēku uzturēšanas un atjaunošanas prasības. Kopš 2002. gada Kuldīgā teritorijas attīstības nosacījumi

un to detalizācija ir mainījusies divas reizes, un pēc 2011. gadā veiktās pilsētībūvnieciskās un arhitektoniskās izpētes tie jāmaina vēlreiz. Lai vecpilsētas vēsturiskā vide attīstītos pēc vienotiem un vēsturiski pamatotiem kritērijiem, nepieciešams veikt šādus pasākumus:

- izstrādāt saistošu karti, kurā norādītas atjaunojamo vēsturisko apjomu vietas, lai konkrētas būvniecības ieceres gadījumā nevajadzētu skatīt katru vietu individuāli;
- izstrādāt atsevišķu kvartālu funkcionālās izmantošanas plānu. Aktuālākās vietas ir, piemēram, viesnīcas „Metropole” iekšpagalms un apbūves gabals līdz Kalna ielai, kā arī Skolas ielas kvartāls;
- rīcības programmās norādīt konkrētu finansējumu un tā avotus;
- izstrādāt telpisku vecpilsētas modeli, kas ļautu analizēt katru konkrēto situāciju;
- izstrādāt telpisku modeli teritorijām, kas piekļaujas Kuldīgas vecpilsētai.

ATTĒLI

1. att. Kuldīgas vecpilsētas aizsargājamā zona, apstiprināta 1969. gadā. [3]
2. att. Starptautisko un Latvijas plānošanas dokumentu hierarhija. Arhitektes Dz. Upmaces zīmējums.
3. attēls. Valsts Kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas noteikto aizsargājamo teritoriju plāns Kuldīgas vecpilsētā [7].
4. attēls. Kuldīgas pilsētas vēsturiskās apbūves zonas [7].
5. un 6. att. Būvnoteikumu prasību izpildes piemēri 20. gadsimta 30. gados: uzjūtenis uz konsolēm Kalna ielā 22 [9] un pakāpieni pie ēkas Baznīcas ielā 14 [10]. Tie iedziļināti ailā un ir ar noapaļotiem stūriem.
7. att. Saudzējamās un potenciāli rekonstruējamās apbūves zonas Kuldīgas pilsētas vēsturiskajā centrā. [11].
8. att. Alunāna un 1905. gada ielas stūris 20. gadsimta sākumā. [11].
9. att. Zudusī ēka 1905. gada ielā 20. gadsimta sākumā. [11]
10. att. Apbūve 1905. gada un Alunāna ielas krustojumā.
11. att. 1905. gada un Alunāna ielas krustojums 1913. gada Kuldīgas pilsētas plānā [13]. (ar sarkanu līniju iezīmēta esošā apbūve, ar zilu – esošās zemes gabalu robežas).
12. att. Ražotne Mucenieku ielā 9 ar veikalu ielas frontē.
13. att. Iekšpagalms Mucenieku ielā 9.
14. un 15. att. Skolas ielas kvartāla zudušās apbūves pilsētībūvnieciskā analīze un atjaunošanas ieceres telpiskais modelis [16].

IZMANTOTIE AVOTI

1. Kuldīgas pilsētas teritorijas attīstības programma 2007.–2014. [tiešsaiste]. *Kuldīga : Pilsēta Kurzemes sirdī* [skatīts 22.07.2011.]. <http://www.kuldiga.lv/index.php?cat=199>.
2. **Zirnis, E.** 7 Latvijas brīnumi. *Diena. Pielikums SestDiena*, Nr. 180, 2007, 4. augusts, 16. lpp. Pieejams arī tiešsaistē: *Latvijas Piļu un muižu asociācija* [skatīts 09.07.2011.]. http://www.pilis.lv/c_zinas/zinja.php?id=2764.
3. *Nolikums par vēsturiski izveidojušos pilsētu valsts aizsardzības zonu un apbūves regulēšanas zonu Latvijas PSR* (Latvijas PSR Kultūras ministrija) [CD]. Rīga, 1969. Pieejams Kuldīgas novada pašvaldības Būvniecības nodaļas arhīvā.
4. **Rasa, K.** Attīstības programmas izstrāde un ieviešana [CD]. *Kuldīgas pieredze un ieteikumi : Ziņojums konf. „Telpiskā stratēģija ilgtspējīgai attīstībai: veidojam Latvijas nākotni”*, 2009. Pieejams Kuldīgas novada pašvaldības Būvniecības nodaļas arhīvā.
5. **Toivonens, T.** Arhitektūras manifest : pieci soļi līdz „tagadnes arhitektūrai”. *Jauno mediju kultūras centrs RIXC* [tiešsaiste] [skatīts 14.03.2009]. Pieejams: <http://www.rixc.lv/reader/txt/txt.php?id=207&l=lv&raw=.1>.
6. Kuldīgas pilsētas teritorijas plānojums un apbūves noteikumi, 2002–2014 (Kuldīgas pilsētas Dome) [CD]. *Kuldīga*, 2002. Pieejams Kuldīgas novada pašvaldības Būvniecības nodaļas arhīvā.
7. Kuldīgas pilsētas teritorijas plānojuma un apbūves noteikumu 6. grozījumi, 2007. [tiešsaiste]. *Kuldīga* [skatīts 22.07.2011.]. <http://85.15.207.186/portal/lv/DevProg/index2.htm>.
8. Kuldīgas saistošie būvnoteikumi. *Valdības Vēstnesis*, Nr. 12, 1937, 16. janv.
9. Fotofiksācija Kalna 22, 20. gs. sākums [Datne M:/veco laiku bildes/Kalna 22]. Pieejams Kuldīgas novada pašvaldības elektroniskajā arhīvā.
10. Fotofiksācija Baznīcas 14, 20. gs. sākums [Datne M:/veco laiku bildes/Kalna 22]. Pieejams Kuldīgas novada pašvaldības elektroniskajā arhīvā.
11. Kuldīgas pilsētas vēsturiskā centra apbūves inventarizācija (SIA Arhitektoniskā izpētes grupa) [tiešsaiste]. *Kuldīga : Pilsēta Kurzemes sirdī* [skatīts 10.08.2011.]. <http://www.kuldiga.lv/index.php?cat=382>. Pieejams arī Kuldīgas novada pašvaldības Būvniecības nodaļas arhīvā.
12. Kuldīgas novada Domes elektroniskais fotofiksāciju arhīvs.
13. Latvijas Valsts vēstures arhīvs (LVVA), 1679. fonds, 162. apraksts, 6726. lieta. (Kuldīgas pilsētas plāns, 1913.)
14. Kuldīgas pilsētas teritorijas plānojuma paskaidrojuma raksta 7. grozījumi, 2010 [tiešsaiste]. *Kuldīga : Pilsēta Kurzemes sirdī* [skatīts 29.03.2011.]. http://www.kuldiga.lv/uploaded/5planosana/TP/Kuldiga_PR_GR_2010_0527_galv.pdf.
15. Skolas ielas zaļās zonas detālplānojums : kvartāla pilsētībūvnieciskās struktūras analīze (Brīnišķīgo projektu birojs) [tiešsaiste]. *Kuldīga : Pilsēta Kurzemes sirdī* [skatīts 29.03.2011.]. <http://www.kuldiga.lv/uploaded/kap/detalplanojumi/SkolasZalaZona/02-vesturiskaanalize.pdf>.
16. *Viesnīcas projekta mets Kuldīgā, Kalna ielā 18* (Autors I. Bikše) [CD]. Kuldīga, 2009. 8 lpp. Pieejams Kuldīgas novada pašvaldības Būvniecības nodaļas arhīvā.
17. Kuldīgas vecpilsētas ielu un laukumu segumu rekonstrukcijas un Alekšupītes promenādes izveides koncepcija (Autori G. Kalniņš un A. Orniņš) [tiešsaiste]. *Kuldīga : Pilsēta Kurzemes sirdī* [skatīts 20.01.2010.]. <http://www.kuldiga.lv/index.php?cat=248>.
18. LVVA, 5542. fonds, 1. apraksts, 49. lieta. (Kuldīgas pilsētas ielu un ceļu saraksts : nostiprināšanas veids, 1936–1938.)